מנורת המאור — הלכות מילה

[הלכות מילה]

ועתה אתחיל בהלכות מילה שהיא פאר כל המצות. והב"ה נתן מצוה זו לאברהם אבינו ע"ה ולזרעו אחריו, ועליה נצטווה בהתחלת כל המצות. וניתנה בשלש עשרה בריתות, ועל כן נקראת מצוה זו ברית שלש עשרה. ואלו הן. [א'] ואתנה בריתי ביני וביניך. ב' אני הנה בריתי אתך. ג' והקימותי את בריתי ביני וביניך. ד' ובין זרעך אחריך לברית עולם. ה' ואתה את בריתי תשמור. ו' זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל זכר. [ז'] ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית. ח' המול ימול יליד ביתך ומקנת כספך והיתה בריתי בבשרכם. ט' לברית עולם. י' וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה את בריתי הפר. י"א והקימותי את בריתי אתך. י"ב לברית עולם. י"ג ואת בריתי אקים את יצחק. ובברית המילה כרתו הב"ה עם יצחק אבינו ע"ה קודם שנולד, שנא' (בראשית יז, כא) ואת בריתי אקי"ם את יצחק אשר תלד לך שרה בשנה האחרת. לפיכך אנו מברכין בברכת המילה אשר קדש ידיד מבטן, ראשי אותיות אקי"ם, על שם ואת בריתי אקי"ם את יצחק.

וגרסי' במדרש חזית אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל וגו'. ומה אגוז זה יש בו שתי קליפין, אחת עבה ואחת דקה, כך המילה יש בה שתי עורות, אחד עבה ואחד דקה. ואגוז תחלתו א' וסופו ז', שמונה, כמנין ימי המילה. באבי הנחל, אבי בגימטריא י"ג, כמנין י"ג בריתות שנכרתו על המילה. ומאהבת הב"ה את אברהם אבינו ע"ה ובזרעו אחריו, דכתי' (ישעיהו מא, ח) זרע אברהם אוהבי, חתם בריתו בבשרם לאות ולברית, שנא' (בראשית יז, יג) והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם. וגרסי' במדרש בברית המילה, שחתם הב"ה בבשרם של ישראל עם קדושו, נשלם חותמו בעמו ונחלתו. כיצד. בנחירים דמות שי"ן, בזרוע דמות דל"ת, במילה דמות יו"ד, הרי שדי, שמו של הב"ה. אבל הגוים, שהן ערלים, אין להם כי אם בנחירים שי"ן ובזרוע דל"ת, שד. והישמעאלים אינן בכלל המילה, שהמל ולא פרע כאלו לא מל. ופריעה בגימטריא שס"ה, כמנין מצות לא תעשה. נמצא שהמל ופרע כאלו קיים שס"ה מצות לא תעשה. לפי' כשנגלה הב"ה על אברהם אבינו ע"ה לכרות עמו ברית המילה, נגלה עליו באל שדי, להוציאו מכלל שד ולחתום בבשרו ובבשר זרעו חותמו ושמו הגדול יתעלה, שהוא אל שדי. ואין מצות מילה כשאר מצות, כמו תפילין וציצית, שאינם קבועים בגוף וכאשר יסירם יסיר האות, אבל המילה היא אות חתום בבשרינו.

וגרסי' במדרש יהי אור ר' אבא פתח, כל זאת באתנו ולא שכחנוך ולא שקרנו בבריתך. מאי ולא שכחנוך, ולא שכחנו תורתך, מכאן למדנו שכל השוכח דברי תורה ואינו עוסק בה כאלו שוכח להב"ה. ולא שקרנו בבריתך, זה הוא בריתו של הב"ה שנרשם בבשרינו, שנא' (בראשית יז, יג) והיתה בריתי בבשרכם. הא לדמנו שכל המשקר בברית מילה כאלו משקר בהב"ה, לפי ששמו של הב"ה נרשם בבשרם של ישראל עם קדושו, וכל השומר ברית מילה כאלו שמר כל התורה כולה. בוא וראה, אברהם אבינו ע"ה עד שלא נימול לא נקרא תמים. עד שנימול מה כתיב ביה, התהלך לפני והיה תמים. ואחר שנימול מה כתיב ביה, עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורתי. הרי לאחר שנימול ושמר את המילה כראוי, העלה עליו הכתוב כאלו שמר את התורה כלה. ויצחק אבינו ע"ה כתוב בו ואת בריתי אקים את יצחק, שהוא ברית המילה, והעלה עליו הכתוב כאלו שמר את כל התורה כלה. לפי שהתורה נקראת ברית, שנא' (שמות לד, א) לוחת האבן לוחות הברית. בוא וראה, יוסף הצדיק, בשביל ששמר ברית מילה ולא טינף אותה באשת פוטיפר, זכה לכבוד גדול בעולם הזה ובעולם הבא, וחתם הב"ה שמו בשמו של יוסף, שנא' (תהלים פא, ו) עדות ביהוסף שמו. אמ' ר' יצחק, כתי' () ביוסף בכור שורו הדר לו, מאי בכור שורו הדר לו, שמנשה בכורו היתה טפה ראשונה של יוסף, ולמה נמשל לשור, לפי ששור ראשון לקרבנות, כדא' אם עולה קרבנו מן הבקר. וכך היה בכור שורו, שהוא מנשה, טיפה ראשונה של יוסף. א"ר שמעון, הדם היוצא מהתינוק במילה שמור לפני הב"ה, ובשעה שמדת הדין מקטרגת לפני הב"ה, משגיח באותו דם ומציל את העולם בשבילו, וגרסי' במדרש מאי דכתי' (תהלים נה, כא) שלח ידיו בשלומיו חלל בריתו, מלמד שהב"ה מל לנפלים של ישראל ומשים הערלות שלהם למשומדים שכפרו בעיקר, והיינו דכתי' (תהלים נה, כא) שלח ידיו בשלומיו, שהסיר הערלה מהם ושם אותה במי שחלל בריתו.

וגרסי' בפירקי ר' אליעזר ויהי אברם בן תשעים ותשע שנה וירא אליו ה' ויאמר אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים. אמ' לו, עד עכשו לא היית תמים, מול בשר ערלה ותהיה תמים. שהערלה חרפה היא, שנא' (בראשית לד, יד) לא נוכל לתת את אחתנו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה היא לנו, וכתי' (ישעיהו נב, א) כי לא יוסיף יבא בך עוד ערל וטמא. רבן גמליאל אומר, שלח ולקח את שם בן נח ומל את בשר ערלתו ושל ישמעאל, שנא' (בראשית יז, כו) בעצם היום הזה נימול אברהם וישמעאל בנו. אתיא עצם היום הזה מעצם הזה דיום הכפורים. כתי' להלן (ויקרא כג, כח) וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפורים הוא, ונאמר כאן בעצם היום הזה נמול אברהם. מה להלן יום הכפורים אף כאן יום הכפורים, הוי אומר שביום הכפורים נמול אברהם, ובכל שנה ושנה הב"ה רואה ביום הכפורים דם ברית של מילה של אברהם אבינו ע"ה ומכפר על כל עונותינו, שנא' (ויקרא טז, ל) ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם וגו'. בוא וראה כחה של מילה, שעד שלא היה נימול אברהם היה נופל על פניו ואח"כ מדבר עמו, שנא' (בראשית יז, ג) ויפול אברהם על פניו וידבר

אתו אלהים, ועכשיו שנימול הוא יושב והב"ה עומד, שנא' (בראשית יז, ג) וירא אליו ה' באלני ממרא והוא יושב פתח האהל. ר' ישמעאל אומר, לא עיכב מכל מה שצוהו הב"ה, וכשנולד לו יצחק אבינו ע"ה הגישו למנחה על גבי המזבח ועשה משתה ושמחה. ומכאן ארז"ל חייב אדם לעשות משתה ויום שמחה ביום שיזכה למול את בנו כאברהם אבינו ע"ה. א"ר שמעון בן יוחאי, בוא וראה שאין חביב לאדם יותר מבנו. אמ' רב נחמן, וכדי לעשות רצון בוראו, רואה בנו שנשפך דמו במילה, ומקבל עליו בשמחה. אמ' רב הונא, ולא עוד אלא שמוציא הוצאות ועושה אותו היום יום שמחה, מה שלא נצטווה, הה"ד ואני תמיד איחל והוספתי על כל תהלתך, שמוסיף ועושה אותו היום יום שמחה, מה שלא נצטווה. והמל את בנו לשמונה ימים כאלו בנה מזבח והקריב בנו לפני הב"ה לעולה. מזב"ח, מ"ילה ז"מנה ב"יום ח"ית, שמיני. ובזכות המילה עתידין ישראל ליגאל מידי אויביהם בעולם הזה, וניצולין מדינה של גיהנם לעתיד לבוא, שנא' (ישעיהו ס, כא) ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מ'עשה י'די ל'התפאר, ה'קטון יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום. ראשי אותיות מילה. ונגאלין ישראל, בזכותה, שנא' (ישעיהו ס, כב) אני ה' בעתה אחישנה.

וגרסי' בואלה שמות רבה ויאמר ה' אל משה [ואהרן] זאת חוקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו, וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו. מיד נתנו עצמן ומלו, ונתערב דם הפסח בדם המילה, והב"ה עובר, שנא' (שמות יב, יב) ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה וגו', והיה נוטל כל אחד ואחד מישראל ונושקו ומברכו, שנא' (יחזקאל טז, ו) ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואומר לך בדמיך חיי ואומר לך בדמיך חיי, בדם המילה ובדם הפסח. מה כתי' בתריה (יחזקאל טז, ח), ואראך והנה עתך עת דודים ואפרוש כנפי עליך, הרי שנגאלו אבותינו ממצרים בזכות המילה.

וגרסי' במדרש בזכות שבת ומילה הב"ה מוחל עונותיהן של ישראל וגואל אותן מבין האומות, שנא' (ויקרא כו, מא) או אז יכנע לבבם הערל. או מניינו שבעה, רמז לשבת שהוא לשבעת הימים. אז מניינו שמונה, רמז למילה שהוא לשמיני. ואם ישראל מקיימין מצות שבת ומילה יכנע לבבם הערל, ואז ירצו את עונם מדינה של גיהנם, דכתי' (אסתר ג, ב) כל עבדי המלך אשר בשער המלך יודעים אשר כל איש ואשה אשר יבא אל המלך אל החצר הפנימית אשר לא יקרא אחת דתו להמית לבד מ"אשר י"ושיט ל"ו ה"מלך את שרביט הזהב וחיה. ראשי אותיות מילה. ר"ל כל הגויים אחת דתם לגיהנם, שהוא המות האמיתי, לבד מישראל שהם נימולין והם עבדיו של הב"ה, שנא' (ויקרא כה, נה) כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם. הרי שהאנשים ניצולין בזכות המילה. ואף נשי ישראל בכלל ההצלה, דכתי' (אסתר ד, יא) א"ת ש"רביט ה"זהב וחיה. ראשי אותיות אשה. ולפיכך אנו אומרים בברכת המילה, על כן בשכר זאת, אל חי חלקנו צורנו, צוה להציל ידידות זרע קדש שארנו משחת, למען בריתו אשר שם בבשרינו, וכתי' (זכריה ט, יא) גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו, שהוא גיהנם, ומצינו במדרש שאברהם אבינו ע"ה עומד בפתחה של גיהנם ואינו מניח להכנס שם כל מי שהוא נימול.

גדולה מילה שהיא שקולה כנגד כל התורה. בתורה כתי' (דברים ל, יב) מ"י י"עלה ל"נו ה"שמימה, ראשי אותיות מילה. גדולה מילה, שבזכותה ישראל מקבלין פני שכינה, שנא' (איוב יט, כו) ומבשרי אחזה אלוה, ר"ל בזכות המילה, שהיא בבשרי, אחזה אלוה. גדולה מילה, שהיא דוחה את השבת. משל לשתי מטרונות שפוגעות זו בזו, קטנה נדחית מפני גדולה. גדולה מילה, שבזכותה ירשו אבותינו הארץ, שנא' (בראשית טו, יח) ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ וגו'. וכשבטלוה גלו מן הארץ, שנא' (ירמיהו יא, טו) ובשר קדש יעברו מעליך. וגרסי' בפירקי ר' אליעזר כשברח אליהו הנביא מפני איזבל להר האלהים חורבה, מפני שהיו עובדים ע"ז ומנעו מהן את המילה, נגלה עליו הב"ה ואמ' לו, מה לך פה אליהו. אמ' לו, קנא קנאתי לה' אלהי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל, ר"ל ברית מילה. אמ' לו הב"ה, אתה הוא שקנאת בשטים על גלוי עריות, שנא' (במדבר כה, יא) פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם, וכן את מקנא בכאן, חייך שאין עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך. מכאן התקינו רז"ל שיהיו משימין לאליהו זכור לטוב בבית שהבן נימול בו כסא כבוד, לפי שהוא מלאך הברית, שנא' (מלאכי ג, א) ומלאך הברית אשר אתם חפצים בו יבא, ולא יאחר.

ואין בכל המצות חביבה לפני הב"ה כמצות המילה. כדגרסינן במ' נדרים בפרק ארבעה נדרים התירו, תניא ר' יהושע בן קרחה אומר, גדולה מילה, שכל זכיות שעשה משה רבינו ע"ה לא עמדו לו בשעה שנתרשל מן המילה, שנא' (שמות ד, כד) ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבקש המיתו. א"ר יוסי, חס ושלום שמשה רבינו ע"ה נתרשל מן המילה, אלא כך אמ' משה, אמול ואצא לדרך סכנה היא, דכתי' (בראשית לד, כה) ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים, אמול ואשהה שלשה ימים, הב"ה אמ', לך שוב מצרימה. אלא מפני מה נענש, מפני שנתעסק במלון תחלה, שנא' (שמות ד, כד) ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבקש המיתו. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא למשה רבינו ע"ה בקש אותו שטן להרוג אלא לתינוק, שנא' (שמות ד, כה) כי חתן דמים אתה לי. צא וראה, מי קרוי, משה או התינוק, הוי אומר התינוק קרוי חתן. דרש ר' יהודה, בשעה שנתרשל משה רבינו ע"ה מן המילה, באו אף וחמה ובלעוהו, ולא שיירו ממנו אלא רגליו. מיד ותקח צפורה צר ותכרת את ערלת בנה ותגע לרגליו ותאמר כי חתן דמים אתה לי, וירף ממנו, אז אמרה חתן דמים למולות. באותה שעה בקש משה רבינו ע"ה להורגן, שנא' (תהלים לז, ח) הרף מאף ועזוב חמה וגו'.

גדולה מילה, ששקולה כנגד כל המצות, שנא' (שמות לד, כז) כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת כל ישראל.